

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:

Egész évre	4 frt.
Félévre	2 „
Negyedévre	1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztárnoknál —, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.

Szellemi nomadismus.

Lelkiösmeretes tanár való eredményekre törekszik és lelkiösmeretes tanítás egész embereket akar nevelni. Középiszkolai tanításunk azonban, mióta a bürokrácia jármát nyakába akasztották, sem az egyik, sem a másik elvet nem látszik megvalósítani. A tanárok, tisztelet persze a kivételeknek, megelégszenek a papíron feltüntetett paedagogiai eredményekkel s ha az osztály vagy gimnásium a kikötött 30%-nyi bukottak számán szerencsésen általesett, akkor nyugodtan írják a direktor urak évi jelentéseiket, hogy a fő direktoroknak, ezek meg az osztály tanácsosoknak csináljanak örömet, hogy mekkora a haladás a mi drága édes hazánkban! A miniszter aztán a legközelebbi kimutatásában feldiesekszik, hogy az ő „erélyes és szakavatott“ vezetése alatt ilyen meg amolyan haladást tett a magyar „tanügy.“ Különösen a gyászos emlékü Csáky Albin gróf tetszelgett magának efféle papíron feltüntetett művelődési és tanítási eredményekkel.

Érdekes tudni ezekkel szemben, micsoda hasznát veszik egyetemeink és főiskoláink a középiskolákból kikerült fiatal nemzedéknek?

E tekintetben igen lehangoló, hogy az egyetemi szakiskolákra beiratkozott ifjuság egy tetemes része elzúllik, eszeréli-beréli pályáját, míg az idő eljár fölötté, aztán szárnysegetten, kedvtelenül visszakerül szülőhelyére, hogy terhére legyen a városnak, megyének, szülőinek, rokonainak.

Szellemi nomádok e pályavesztett lézengők, kik soha sem tudták, mit akartak, soha sem voltak tisztában sem önmagukkal, készségük és tehetségeikről, sem a pályákról, melyeket sorra próbáltak.

Részemről e nomádság okát szakrendszerünk tulhajtásának s annak tudom be, hogy nagyon kevéssé ügyelünk az ember harmonicus, egészséges, józan kifejlesztésére.

Mindegyik tanár a maga tárgyát ajánlja, mint a műveltség *conditio sine qua non*-ját az ifjunak, mindegyik tudásának és rábeszélésének egész erőszakosságával rohanja meg azt az ifju, ingatag lelket; az a szükséges tanítási összhang, melyről a tanári tanácskozmányok annyit regélnek, papíron kifejezett óhajlás, melyeken minden szaktanár túlteszti magát.

Szinte hallom az ellenmondást, de az engem csöppet sem zavar az igazság kimondásában s a prűderiának leginkább ezt a faját utálok, mely képzelt tanári tekintélyének megóvása érdekében könnyelműen bánik el a magyarság jövő nemzedékével.

Bármit mondanak a hivatalból beszélők, a hazai középiskolák nagy része abban a közös hibában leledzik, hogy nem nevel, nem az egész embert tartja szemelőtt, nem a moralis karaktert, a derék férfit tartja szemelőtt, csupán a leendő polgárt, ki erre vagy arra a pályára lép. S ha a paedagogiai nagyot mondók kísérete sikerül és behozzuk az u. n. egyetemes középiskolát, a szellemi ingadozás, határozatlanság, kipkedés-kapkodás hol ilyen, hol olyan pálya után, még jobban fog elterjedni, mint a mily nagy mértékben manapság fogyasztja már serdülő intelligenciánk sorait.

Tessék bárkinek összehasonlítani az érettségit kiállott diákok számát a főiskolák első évére beírtak számával, aztán tessék összevetni számukat azokéval, kik abszolutoriumot kaptak, a rigorosumokat sikerrel kiállották és diplomás emberek lettek. Ha e szám arányos a középiskolai ifjuság nevelésére pazarolt fáradsággal, pénzzel, idővel — akkor magamra veszem a megczáfoltság odiumát.

A szellemi nomadismusnak nézetem szerint csak egy vethet véget: tanítsuk a legszügségesebbeket a középiskolákban, redukáljuk a nagy óraszámot s a kimerítő tanítást bizzuk a szakiskolákra. E helyett

többet adjunk a hittan, a philosophia s a modern nyelvek tanítására. Így határozott realis embereket nyerünk.

Dr. Czirbusz Géza.

Erdély Egyháztörténelméhez.

A *Magyar Sion* mult évi folyamában hosszabb történelmi tanulmány jelent meg, ezen czim alatt: *Az Erdélyi Egyházmegye képe a XIV. század elején. (Az 1332—1337 évi pápai tizedjegyzék világánál.)*

A *Közművelődés* olvasóit ezen tárgy kétségen kívül érdekelni fogja annál is inkább, mert eme dolgozat az erdélyi katolikus püspökség ősi, fél ezred éves korára és intézményeire sok felvilágosítást hoz.

Bevezetése az 1332—1337 évi pápai tizedjegyzék erdélyi részének magyarázatát, és szakszerű feldolgozását igéri nygan, de a valóságban ennél sokkal többet tesz. Feltünteteti az Arpád házi királyok alatt Erdélyben megalapított és felvirágozott katolikus egyháznak azon rajzát, mely a XIV. század elejét mutatja, a pápai tizedjegyzék biteles szövege szerint, mi nem oly régen a Vatikani Okmánytár első kötetében megjelent. Ezen alapról bemutatva az erdélyi püspökség, a káptalan, és megadóztatott lelkesi hivatalok azon korbeli intézményeit, hely-neveit, személyzetét, és tizedfizetési arányait, mindenütt eredeti hiteles okiratok és forrásokra támaszkodva, az egyházi élet kezdeteitől 1556 ig, a katolikus püspökség elnyomásának idejéig terjedőleg, oly elő- és visszatekintést nyújt, hogy ahoz fogható eddig hiába kerestünk volna akár a könyvek, akár a kéziratok tárában.

Tartalma következő részleteket mutat:

I. A pápai tizednek a magyar egyház javadalmaira történt kirovása általában, és a tizedjegyzék jelentősége.

II. A pápai tizedjegyzék Erdélyre vonatkozó része, annak előnye és nehézségei.

III. A pápai tizedgyűjtés pénzbeli eredménye az erdélyi egyházmegyére vonatkozólag.

IV. Az erdélyi püspök, és püspökség a pápai tizedgyűjtés idejében.

V. Az erdélyi székesegyházi káptalan, és annak tagjai a pápai tizedgyűjtés idejében.

VI. Az erdélyi egyházmegye XIII főesperessége, és az ezek alatt álló XXI alesperesség, és az ezek kebelében megnevezett plebániák, s plebánusok, a teljesített tizedfizetések kimutatásával együtt.

VII—VIII. Betűsoros hely-, és személynév-mutató a pápai tizedjegyzék erdélyi részéhez.

Világos tehát első tekintetre, hogy itt közérdekű dolgokkal és rendszerbe állított magyarázatokkal találkozunk, mikben a „Századok“ mult évi 948 lapjának megjegyzése szerint össze vannak gyűjtve, és fel vannak használva az összes megjelent forrásmunkák, s az adatok úgy csoportosulnak, hogy nem csak egyszerűen száraz adatokat nyújtnak, de mintegy Erdély kultur-történetét is felölelik, külön külön ismertetvén az egyházmegye régi plebániáit. A rövidségre, és tömörségre törekvő dolgozatban, mely mégis valami 14 ivnyire terjedt, érdekesen vannak fejtegetve a XIV században divó pénz és értéknek, és Szécsi András gróf erdélyi püspöksége 1319—1356-ig, hol a rá vonatkozó források lehető

teljesen fel vannak használva. Érdekesítő a káptalan egy püspök-választásának leírása, s a rámutatás azon okokra, mik miatt a káptalanok püspök-választó joga a XIV. századon innen elenyészett.

A régi hitközségek leírásánál sok, nagyon érdekes megjegyzés van a nevezetesebb ősrégi templomokról, mik román, gót, és ámeneti stílusban építve, mind e mai napig fennállanak. Régi feliratos, és felirat nélküli barangok, képek, ékítmények, drága edények, kelyhek, freskók, stb., mennyeiben amaz időkben fennmaradtak, röviden és jellemzően ki vannak tüntetve, s azon helyek, hol szerzetes rendek is, mint benediktinusok, cisterciáták, praemontreiek, dominikánusok, franciskanusok, minoriták, augustinianusok, kármeliták, pálosok, ispotályosok és apácák is letelepedve voltak, névszerént megvannak jelölve.

Mіндеzen előnyök mellett azonban a szövegbe számos apró nyomda hiba csuszott be, mik a nyomdai viszonyok mai állapota mellett és az író távol léte folytán, nem voltak kikerülhetőek, de azok nagyon könnyen felismerhetőek és értelmet nem sokat zavarják.

Szeredai A. Bis denis et tribus helyett, bis denis e . . . fridus olvasott; továbbra a nagyon hibáson irt aprilis elébe oda tette a „mensis“ szót, minek én nem találok semmi nyomát, s nem is hibetem, hogy az a szó ottan állott volna. A végén pedig ora pro nobist olvas, ami szintén helytelen.

Zudor feliratáról pedig teljesen hallgat, pedig ez is ugyan azon helyen, a Szécsi-Kápolnában áll, így:

1-ső sor: ANO. MILL. TRECS. OCTVAG. NONO.

2 ik sor A. ME. JUDICIVM. OVERITIS. DIES. PANDIT XTEMA . AVDITE IN TVBA EIVSDEM R . . .

3-ik sor (hiányzik a lábak alatt helyen) MERICC . . . VT. TE. SEQR. PASTOM. OIVM. COSQVI. CVI. ASTRA . . . OSTENDVNTUR.

az az: Anno millesimo trecentesimo octuagesimo nono. A me judicium queritis? dies pandit extrema. Audite in tuba ejusdem (alsó sor a lábak alatt hiányzik) . . . ut te sequamur pastorem ovium. cui astra (coeli) ostenduntur.

Igy olvasom; de a mi a M. Sion 1894. lapján mint sirirat-szöveg áll, azt helyesnek el nem ismerhetem.

Azonban Szécsi és Zudor püspökök sírfeliratában olyan kolossalis tévedések vannak, hogy azokat nevem alatt megtírni lehetlen.

Szécsi András püspök sírfelirata ilyen:

1. sor ANNO MILLENO TRI

2. sor CEMO L. QVAG. SENO. BIS. DENIS. ET. TRI BUS.

3. sor (kétfejú sas jobb szegleten) APPRILILIS TER P két fejú sas, balszegleten.)

4. sor: REAS PSV C TVMVLO NECE VICTUS. X

5. sor: TE. DES. NE. TORQVEAT. EVM. STIGIS. ICT. . . . OELI . . . L. RVS. SO

6. sor: LE ORA. QVI. TRANSIS. PRO. EO. UT REQVI . . . T.

azaz: Anno millesimo trecentesimo quinquagesimo seno Bis denis et tribus

(2 fejú sas) aprililis . . . in) ter ploratus) . . .

(2 fejú sas) . . . reas praseul (tegitur) a hely elég e szónak, de a törések miatt egy betű sem látszik) . . . hoc

tumuló nece victus. Christe (rogamus) te: des ne torqueat eum stigus ictus. (sod c) oeli (c) ! (a) rus sole (m) (vide at, vagy possideat) Ora qui transis, pro eo, ut requi (esca) t.

Van még néhány *szöveg hiány* is benne, mit érdemesnek tartok itt utólagosan pótolni, annál is inkább, mert a tartalom önmagában sem leszen érdektelen.

Az első darab, mely a *Magyar Sion* nyomdájában valahol megrekedt, gróf Szécsi András püspök élményeire vonatkozik. A vázlat IV 7-ik pontja ugyanis elmondja a püspöknek Máramaros földé joghatósága miatti perét, és felség-sértési perét is, de a kolosmonostori apátsággal való perek recensiója hiányzik, pedig az is vázolva vala, így:

Gróf Szécsi András püspök pereit a kolosmonostori apátokkal. László kolosmonostori apát az esztergomi érsekség papjai között fizette le a tized első részét, eskü után, egy márkát ezüstbe; de úgy látszik hamar elbagyta az apátságot, vagy talán meghalt, mert Theiner A. Monumenta I. 549 lapja szerint, XXII. János pápa 1332-ben, mártiusban megbízta az erdélyi püspököt, hogy a kolosmonostori apátságot a király sekretáriusának, és „követének“ Pál belgrádi püspöknek adja át. Ekkor az apátság a pápa levele szerint szomorú állapotban volt. A szerzetben nincs semmi fegyelem. Az apátságot bizonyos esztergom megyei klérikus, István nevű, bitorolta, kit a nép bolond abbnak nevezett. István a „fatus abbas“ barátruhában jár ugyan, de fogadalmat nem tett, egyházi rendekbe sincs felavatva. Gyakran levette a habitust, gyilkos vadász fegyvereket hordoz, mint valami világi ember, és rendetlen életet folytat. (Theiner I. 618 lp.) Ugy látszik a következményekből, hogy Szécsi András püspök ezen bitorlót az apátságból kitette és csakugyan beiktatta a belgrádi püspököt az apátság jogaiba, (miket a bélai és garabi szerzetnek jövedelmeivel együtt néhány évig használt;) de már 1337-ben október közepén attól el volt mozdítva. XII. Benedek pápa ugyanis, már nem az erdélyi, de az egri püspököt utasítja, hogy a remete rendű Pált, belgrádi püspököt, (ki a komenda visszavonása után sem akarja elbagygni a kolosmonostori apátságot) abból gyorsan, törvény útján is vesse ki, a szerzetesek fegyelmét állítsa helyre, és választasson apátot.

Az egri püspök, bár szomszédja az erdélyinek, Kolozsmonostortól nagyon távol lakott, s mégis ő van kiküldve nem pedig az erdélyi, ki az egyházmegyéje kellő közepén fekvő kolosmonostori apátság ügyeit könnyebben rendezhette volna, Kolosvárt földes ur lévén és rendes kuriát is tartván ezen időben. Azonban úgy látszik Avignonba már híre ment azon viaskodásoknak, mikbe a püspök az erdélyi nemesekkel és Tamás vajdával keveredett; talán panaszok is merültek fel ellene, hogy a bullás kanonokjelölteket káptalanába befogadni nem serénykedik; meglehet, hogy a fenn nevezett István barát bitorlási ügyének rendezésével sem volt a romai udvar, és a szerzet megelégedve. De ezek csak valószínű okok. Az pedig kétségtelen, hogy az erdélyi püspökségnek a kolosmonostori apáttal, dézmák és területi hatóság címén már ez előtt száz évvel élesen kifejlődött pereit valóan (lásd Theiner Monumenta I. 106, 141 lp.) s maga Szécsi András püspök is mint erősen érdekelt fél van fel-tüntetve a romai kuria ez időben kelt irataiban. Mellőzöttese tehát a helyzetnek természetes következménye volt. Midőn, 1341-ben, Erzsébet királyné kiadta protekzionális levelét a kolosmonostori apátság javára, már újabb kitérő félben voltak

a kölcsönös versenygések; és János kolosmonostori apát az erdélyi püspök ellen 1342-ben a királyné előtt arról panasz kodott, hogy a püspök az apátság birtokait, dézmáit, malmait, réteit, erdeit s egyéb javait foglalgatja. Erre a királyné elrendelte, hogy a püspök az elfoglalt javakat záros határidő alatt adja vissza, mit ha nem tenne, utasítva lett az András vajda előtt folytatandó rendes per utjára, hol a birtoklás jogossága mellett iratait előmutathatja. Így találok ezeket a kolosmonostori levéltár ezen évi okleveleiben. A rendes per utját megkereste-e a püspök vagy az apát? az bővebb felvilágosítást vár; de az kétségtelen, hogy az apátság birtokai nincsenek rendben, mert a Mikola-fiuk is ezen időben kezökön tartották Jegenyét, pedig az az apátság kétségtelen birtoka volt. Deme pedig, a Pogányok megbízott embere, Tiborcz telkét, és Bogártelkét bitorolva, egyenesen arra hivatkozott, hogy ezeket Károly királytól kapta hü szolgálataiért ajándékba. Pedig szó sem volt róla; s midőn a vajda előtt az ajándékozás oklevelét bemutatnia nem lehetett, kivették a két falu birtokából.

A feszült viszonyok további bizonyosságul szolgál Jordán kolosmonostori apátnak ezen időben folytatott pere az erdélyi püspökség ellen, minek alapja a XIII század végére vezet vissza. T. i. Lázár kolosmonostori apát 1298-ban szeptember 14-ik napján csere szerződésre lépett Péter erdélyi püspökkel. Kolozsvár és Fenes püspöki birtokok között fektet az apátságnak Leske nevű (a nép nyelvén Apát havasa) és Szt. György nevű erdősége, miket átengedett cserébe az erdélyi püspöknek Nádasdért, és Bogártelkéért, mik eddig a püspöké valának, távol a többi javaktól, de jó közel az apátsági birtokok testéhez. A szerződésben kölcsönös evictiot vállaltak magok, és utódaik nevében, úgy hogy ha a birtoklást valamelyik fél megzavarja, a csere érvénytelen legyen. Valami fél századi békés birtoklás után, a püspök emberei kedvet kaptak Nádasd és Bogártelke visszafoglalására, az erdőségek kibocsátására nem is gondolva. Azért Jordán apát, a püspök ellen, ki per nélkül velt jogáról lemondani nem akart, 1347-ben, István herezeg, erdélyi vajda előtt lefolytatja a pert s előmutatva Péter püspök és Lázár apát régi kölcsönös contractusait, 1347-ben, mártius 24-én pernyertes lett. (Kolozsmonostori levéltár, ezen évbeni és Kolosvár Monografiájának Okmánytára 1870. I. 30 lapon. XV. alatt.) Még egy per emléket tartotta fenn az Anjou-kori Okmánytár IV. kötetének 321—22 lapja, mely szerint Bereczk kolosmonostori apát perel András püspök ellen 1355-ben Monostorfalu Bogártelke nevű birtokokból elfoglalt birtokrészekért Kont Miklós vajda előtt. A vajda idéztette a püspököt, de ő meg sem jelent. Azért Kont vajda az erdélyi nemesek Tordán tartott generális üléseben végezte: hogy Kolozs megye szolgabirái, a monostor falvi és bogártelki elfoglalt birtokrészeket az apátságnak adják vissza, és a határokat járják ki.

A szolgabírák meg is póbálták e szokatlan megbízás végrehajtását, de megjegyzik, hogy efféle a szolgabírák útján történő birtokbaigatás, és határjárás az országban nincsen gyakorlatban. Nevezetes, hogy András püspök ezen visszafoglalás ellen Albertfi Miklós mester által tiltakozott, s azért a közelebbi plünköst utáni határnapra újra megidézést kapott. Ez ügynek, úgy látszik, a püspök 1356-ban bekövetkezett halála vetett véget.

További hiány a *Magyar Sion* szövegében az, hogy midőn Szécsi András püspöknek a dézmák ügyében kifejtett

erélyes gondoskodásáról megemlékezett a 9-ik pont alatt, éppen azon nevezetes szerződést, vagy egyezményt, mit a püspök 1335-ben július 9-ik napján, Budán, az erdélyi nemesek meghatalmazott embereivel kötött, valami véletlen eset folytán közölni kifelelte. Pedig az író, az éppen Gyulafehérvárt maig is fennmaradt szerződést, a dézmákról írván, el nem mellőzhette. Szól pedig ezen nevezetes egyezmény magyar fordításban következőleg:

„András, Istennek, és az apostoli szentszéknek kegyelméből erdélyi püspök. Jelen rendeink tartalmával tudatjuk mindenkivel a kit illet, hogy ámbár az erdélyi részek nemesei, és ezeknek egyeteme, a dézmák és dézmálások felett és a jogok és bírósági hatalom gyakorlása felett, bennünket megtalálván velünk, és azokkal akik hozzánk tartoznak, jogi versengésekbe keveredtek, kölesönösen ezek felett egymással is vetekedvén, mégis az ilyen vetekedések és vitatkozások vagy egyenetlenségek tárgya hogy közülünk eltávolítások, és gyökerestől kiirtva maradjon örökre, Mi a békeség kedvéért, Tamás mesterrel, Dénes fiával, és járai Páska gróffal, az elébb megnevezett egyezkedő és (az egyezményt) elfogadó nemeseknek különös kiküldöttjeivel a mondott nemeseknek nevében kölesönösen következő dolgok elrendezésében megegyeztünk, hogy mindazokat, mik alább írva vannak, erősen megfogjuk tartatni: És pedig:

Elsősor is, ami dézmaszedőknék a falu bírójával (villicus) kell dézmálnia, és az illemtény fele ugyan azon bírónál fog maradni.

Item: szent Márton hitvalló ünnepnapjáig kell a dézmat, a bíró jelenletében és a parochiális gróf bizonyosága jelenletében egybeszedni.

Item: minden ember az ő dézmáját a következő gyertyaszentelő boldog asszony napig köteles befizetni, miket ha az ünnep elmúltával le nem fizetnének, amint megidéztenek evégből, az első határnapra egy kepe után egy denár büntetést, a második határnapra két denár büntetést, a harmadik terminusra pedig egy márka büntetést, tartozzanak lefizetni; ezen bírság két részét a parochiális grófok fogják magoknak felvenni, a harmadik rész megmaradván ami dézmaszedők részére, úgy, hogy magokért a dézmákért, amik szedetnek, általunk tilalom alá vagy kiközösítés alá vehetők ne legyenek.

Item: a negyedes egyházak (ecclesie quartanarie) és azok igazgatói, most is megtartatnak azon jogban, miben voltak ami püspöki elődeinknek idejében.

Item: a dézmaszedők köteleztetnek a mustot a szőlőhegyben beszedni és ha a dézmálás hanyagsága folytán a szüretkor a dézmaszort nincs ki átvegye, akkor elmúlván a szüret ideje, az ország szokása szerint a dézmáló ne követelhesen többet, csak annyit, a mennyit a szüretkor felvehetett volna.

Item: a faluk patronusai, vagy urai, a püspöknek és a főesperesnek vagy azok dézmaszedőinek akarata ellenére, a dézmat sem meg nem vehetik, sem haszonbérbe nem vehetik, sem el nem foglalhatják; de legyen szabad a püspöknek, és a főesperesnek, vagy azok ügyvezetőinek, azokat a dézmákat akinek tetszik eladni vagy bérbe adni; és minden udvarról az eddig megtartott szokás szerint mindenki legyen köteles egy csirkét adni.

Item: az emberöléseknél, a főesperesek vagy azok ügyvezetői az embergyilkosok vagyonából csak egy márka büntetést és többet ne vehessenek ott, ahol az ember ölésért az emberölés váltságát emenda homicidii le kell tenni.

Item: ha a férjes asszonyok veszekedvén, egymást a tiltó méltatlanságért a főesperes bírósága elé nem idéztetik, akarataik ellen meg ne idéztessenek: az ők sérelmeik keresése végett; s ha idéztettek, a főesperesek előtt saját férjeik jelenletében legyenek kötelesek a peres ügyet lejáratni; az özv egy asszonyok és árvák egyházi ügyei, ugyszintén a házassági ügyek is mindig az egyháznál épen megmaradván, de úgy, Logy az asszonyokat, és általában minden nőket, kik kihágásaik miatt fogságot érdemelnek, a főesperestek vagy bármely más egyházi bíró, elfogva, saját szállására ne vitesse, de azokat hagyja más tisztességes személyeknél őrizet végett.

Item: a főesperesek azoktól, kik az ők törvényszékükön pert vesztenek, bírságot egy márkán felül ne vehessenek, sem az egy márka bírságból valamit leengedni ne kényszeríttessenek.

Item: egy esperesnek se legyen joga a dézmák ügyében saját nevében valakit tilalom alá vetni vagy egyházi tilalmat vagy kiközösítést kimondó ítéletet a püspök rendelete nélkül valami módon kihirdetni.

Item: nemes emberek feleségei, két vagy egy szolgálókkal együtt a férjeikre kimondott egyházi tilalom miatt a tilalmat ne legyenek kötelesek megtartani, ha csak az ők férjeik az egyházi tilalmat meg nem vetik, mi miatt kiközösítést érdemelnének; ezen esetben az ők feleségei is, a kiközösítés megtörténte után, tartozzanak a tilalmat megtartani.

Item: ha az egyház birtokain a jobbágyok saját hibáikért vagy kártételeikért az egyházi hivatalosok vagy bírák által zárlat alá tételnek vagy letartóztatnak, ezeket ugyan azon egyházi bírók az ők híroságukhoz a zárlat dolgaival együtt a büntetés kimondása végett küldjék át, ha csak nyilvános büntényen nem lennének rajta kapva; és ezt ők az egyházi birtokok jobbágyaira nézve legyenek kötelesek szilárdan megtartani.

A dézmasókra vonatkozó privilegiumokat a nemesek gyűlése előtt nekik be fogjuk mutatni.

És hogy mindezen előre becsátott pontok együtt és egyenként a mondott nemesek által mint örökös kötelező erővel bírók, sértetlenül megtartatnak: ugyan azon Dénes fia Tamás és Páska gróf, az összes erdélyi részek nemesinek nevében erősen ígérnek és magukra vállalták, hogy ezen mi levélünk szerént a váradi vagy más egyház káptalana előtt (amint nekünk tetszik,) kiállítandó kötelezvényt fognak az előbeocsátottak megtartására nézve kieszközölni. És mint-hogy Mi ezen rendezést ami közöttünk történt saját peccsétünk alatt ugyan a mondott Tamás mesternek és Paskának átadtuk, akarjuk hogy ugyan azt Tamás mester peccsétje alatt nekünk küldje meg. Kelt: Budán szent Péter és Pál apostolok nyolczada után legközelebbi vasárnapon, az Urnak 1335 esztendejében. (Az erdélyi káptalan levéltárából, a levéltár 95-ik folyó száma alatt lévő pergámen okmány alapján.)

Ezen egyezmény nem vétetett, legalább nem állandó módon, foganatba. Annak ugyanis, hogy az erdélyi nemesek a váradi vagy más egyház káptalana előtt, a szerződésben nevezett kötelezvényt kiadták volna, semmi nyomára nem akadtam; s néhány évvel később a király szükségesnek találta Gyula-Fehérvárt létekor, 1344-ben a dézma szedés módjáról és a joghatóságról, is újból intézkedni.

De a pótlást kívánó hiányoknak ezekkel még nincsen vége. A *Besztercei* dekanátus 20 tétele alatt (Villa de Venacione) IV. pontja alá, záradékul a fizetésekhez beteendő: fizetett 3 garast, végre 6 garast 1335-ben. Ezután pedig külön kikezdéssel beteendő lett volna Vinda, így:

21 Vinda = *Vinda* Beszterce-Nászódmezgyében, melynek papja volt Konrád 1332 — 1334-ben fizetvén I. fél fertó, II. 3 sektiu ezüstöt, III. 4 garast, ismét 4 garast, IV. 2 garast.

Aztán a *régeni* dekanátusban 35 szám alatt Trubnek ma ismeretlen⁴ szavak után beteendő lett volna: Gotfried nevű papja fizet 1333-ban egy sektint ezüstben. Többször sem a hely, sem a személy említve nincsen.

Ugyan ezen „Trubnek ismeretlen község után külön sorsszám 36. alatt kellett volna Tuzson község okmányszertü leírásának állni, így.

Tusun, Tusink = *Tuzson*. Kolozsmezgyében Katona fiókja; papja volt 1332 — 1334-ben János, fizetvén I. 33 régi banalíst, ismet 3 régi banalíst és 9 denárt, III. 2 garast. Aztán Pál nevű pap fizet 6 régi banalíst 1335-ben.

A *marosi* alesperesi kerületben pedig 30 folyó szám alatt (Maros-Szent György) azon jegyzet, hogy a templom falain freskók vannak, mik szent Istvánra vonatkoznak, nem ide, (a hová csak tévedés folytán juthattak,) de a 38 szám alatt leírt maros-szent királyi ev. ref. templomra vonatkoznak. Végre merőben hiányzik a Magyar Sionból a tanulmány VII. és VIII. része a helységek és személynevek betű sorba állított kimutatása; mi arra mutat, hogy a szerkesztőség a bevezetés kinyomtatásakor ez iránt hallgatagon nyilvánítt közlési szándékát az év folytán megváltoztatta. Ez egyéb iránt a tartalomra nézve nem veszteség, mert a személy és helynevek ilyen csoportosítása nygis csak arra szolgált, hogy az előzmények helyességét, és igazságát, egybe hasonlítások útján is támogassa, míg nyomtatásban néhány ivre kirugó költséget okozhatott volna.

Azonban a *Magyar Sion* szerkesztősége így is hálára érdemes dolgot végzett, miért neki a tanulmány íróján kívül a történet írás bérátai is elismeréssel tartoznak. Ezen tanulmány a *Magyar Sion* szerkesztőségének *szivességeiből* külön lenyomatban is megjelent, és a püspöki lyceumi nyomdában megrendelhető. Nagy nyolezadrét 228 lap. Ara öt korona. Ajajljuk olvasóink becses figyelmébe.

Brassó és a brassói plebánia alapítása.

Írta: *Dr. Bilinszky Lajos.*

(Folytatás.)

E várak közül minket ez alkalommal közelebből *Brassóvia* a brassói vár érdekel. Hadászati szempontból bizonyosan igen nevezetes volt Keresztvár, de az egész tartomány központját mégis a brassói vár képezte, mely csakhamar domináló szerepet játszott az egész Barczaságon. Brassóvia vár a mai Brassó közepén mintegy 1265 láb magasba felnyúló Czenk tetőn épült egy hatalmas latin D alakban, melynek egyenes vonala a város felé nézett. Igen erős sziklakövekből épült várfalának mintegy ezer lépés volt a kerülete s 300 a hossza. A bekerített téren hatalmas épületek emelkedtek, melyek biztonságul szolgálták a lovagoknak ép úgy mint veszély idején a város népének. Hatalmas főkapuja fölött a szent Leonhardt kápolna volt, mely később a fekete templomba lett levive. E vár egyike volt a lovagrend leghatalmasabb s

legerősebb várainak, megközelíthetlen sziklaként álla ellen még 1345-ben is a mongolok csapásainak, kik a rend építette többi várakat elpusztították.¹⁾ Elhatalmas várral, mely mind járt a rend első éveiben épült *meg volt alapítva* Brassó meg volt vetve jövő tényének s domináló szerepének alapja. A lakosság magán em a vár falai alatt telepedett le, nem a mai Brassó teré építte be, hanem a katlan szájánál, a földmívelésre alkalmas sabb szabad rónán foglalt helyet a mai Brassó táján, olyan formálag, hogy a mai sz. Bertalan templom a város közepe lehetett, inkább Vidombák felé terjedve maga a város. Hogy a régi város ezen a helyen feküdt, minden történelmi emlék kétségtelenné teszi; s csak később huzódott a lakosság befelé a hegyek közé, hol a támadásoktól jobban védhette magát, midőn már önvédelemre szorult. Hogy pedig a város még a lovagok alatt épült ezen a helyen, azt elvitázhatlanná teszi két becses történelmi emlék, egyik a régi Brassó főtemploma a sz. Bertalan templom, melynek még ma is meglévő szentélye minden kétségen kívül a lovagok idejéből való mint annak stylje s egész alakja mutatja; a másik a Gesprengen épült vár vagy várkastély romjai. Öseink mély vallásosságuktól indítattva templomaikat erős falakkal és sánccokkal vették körül. A szentély képezte örömiük és fájdalmaik központját, itt önték ki a jólétben hálájuk könnyeit s ide menekültek a szorongatás napjaiban. Ha az ellenség megtámadta, a templomkörül csoportosultak, ide hozták legdrágább kincsüket s itt, az Ur közvetlen közelében védték a szentélyt utolsó csepp vérükig; ha az elesett, a templom este egyett jelentett teljes leveretésökkel. Ugyan e czéلبől épült a Gesprengen a várkastély, mely szintén a szemközt levő Bertalan templomot s a várost volt hivatva védni. Ide menekült végszükségben a város élökölésége. Így, mint az okmányokból tudjuk, midőn II. Amurath török császár 1421-ben ittámtant, a város bírāja, a város gazda s az egész magistratus a Gesprengre menekült, a hol őket a császár fogságba ejtette.¹⁾

A lovagok szakértő és szorgalmas keze rövid idő alatt virágos kertté alakította e vadont. Gyönyörűen nézhetett ki a rendszeresen végzett földmívelés a még ki nem használt gazdag föld sokszoros gyümölcsével. Falvak és helységek emelkedtek a várak és városok körül, így hogy az egész Barczaság egy jól rendezett táborhoz hasonlított. Ha a történéfirők nem fogynak ki a rend dicséréséből, úgy hadászati szempontból mint nemzetgazászati tekintetben s elismeréssel ecsetelik még a protestánsok is, mint varázsolta a rend virágos kertté a több lakatlan és pusztá területet; úgy bizonyosan megtette a rend azt is, mit a vallásos élet föllendítéséhez és virágzásához a világlátott lovagok szükségesnek találtak.

Az új tartomány a lovagrend természeténél fogva *egyházi, vallási jellegű volt*. A csak pár évvel előbb alapított rend még duzzadó életereje s vallási lelkesülése bizonyára semmit sem mulasztott el a vallásos élet fölvirágzása érdekében. A várak és váracokban, vagy azokkal egyidejűleg a nevezetesebb telepeken templomok emelkedtek. Így Földvárt a vár közepén állott a vár kápolna a bold. Szűznek, a rend védszentjének ajálva, valószínűleg erről lett elnevezve az egész vár Castrum Mariae, Marienburgnak. A Brassóvia vár főkapuja fölött a Sz. Leonhardt kápolna; künn a telepen a sz. Bertalan templom épült, mint már tönnebb említém. Okmányok hiján nem adhatjuk határozott képét ezen egyházak

1) Fridrich Philipp: Deutsche Ritter in Burzenland.

1) Philipp D. R. 56 1

beléletének, nem nagyon különbözhetett azonban a rend szokott eljárásaitól. Valószínűleg a rend a pap tagjai adminisztráltak a plébániákat, vagy talán Németországból önkényt betelepített, jobban mondva a rend által behívott s megbízott papok. Hány és minő plébánia alapítottott mindjárt kezdetben, bizonytalan. Mely évben keletkezett a brassói, szintén homály fedi, annyit azonban biztosan állíthatunk, hogy mindjárt a rend első éveiben alapítottott, egyidejűleg az e korban épült Bertalan templommal, s nem sokára az egész Barcaságon elsőnek küzdötte föl magát. Ezt igazolja nem csak az, mert Brassó a Barcaság első helyévé lett, sőt az okmányok azt egyenesen Brassó vidékének nevezik, hanem még inkább azon körülmény, hogy a barcasági Dekánok még azon esetben, is ha nem is voltak brassói plébánosok, bár nagyobb részük ezekből telt ki, residentiájuk s káptalanjuk mindig Brassóban volt, s pedig a régi Brassó Bertalan templomában. Később midőn a pompás fekete templom felépült s a plébánia és dekanatus ide tette át székhelyét, sz. Bertalan napján tartozott a plébános a Bertalan templomban pontificálni, onnan egy fényes processiót vezetni a mezőre s utánna predikálni, ebben tartva fenn e templom fölényiséget, mint a mely anyatemploma volt a fekete templomnak. Így volt ez a reformáció előtt s után is.¹⁾

A lovagrend meglehetősen függetlenül bírta s kormányozta kis tartományát. A vajda hatalma alól ki volt véve, bírát maga választotta s egyetlen főbírája maga a király volt. Így rendelkezett Endre adománylevele. Ki alá tartozott azonban egyháziilag? Ezt teljes homály fedi. Minden későbbi okmány s minden jel arra látszik mutatni, hogy e kérdés mindjárt kezdetben nem volt eldöntve. Valószínűleg senki sem volt rá elkészülve, hogy a rend duzzadó életerejére oly hamar, oly virágzó gyarmatot teremt ide. Az első okmány, mely az ügyről szól, Vilmos erdélyi püspök adománylevele 1213-ból. Ez adományleveléből az tűnik ki, hogy a rend maga fordult a püspökből s kérte az okmányt. Mi vezette a rendet e lépésre, zaklatták talán a tizedszedők, kívánta maga tisztázni helyzetét s legtermészetesebbnek találta az erdélyi püspök jogköre alá tartozni, nem tudjuk. Azon nézet, mintha a kiváltság levelet belelelem előzte volna meg, nem látszik történeti alappal birni, sőt az adományleveléből inkább az ellenkezőre következtethetnénk. A viszony a püspök és Rend között meglehetősen jó lehetett. A püspök természetesen nem szívesen nézte egyházmegyéjében az exemtus egyházi rendeket, melyek jogkörét s jövedelmét egyaránt csökkenték. Tartott tőle, hogy e politikailag exemtus terület egyháziilag is függetleníti magát, szívesen ragadta meg tehát az alkalmat ez új területre is kiterjeszteni fönhatalmát s azt biztosítani magának a jövőre. Kész volt mindjárt kedvezmény árán is lekötölni a rendet, mely kedvezmény azonban fensőbbégi jogainak elismerése egyttal. Előre bocsátván, hogy inkább vérrel szerzett, mint királyi adomány folytán birt földüket, a pogányok naponkénti rohamai ellen saját vérükkel védik e vallásos férfiak, kiket szeretetben akar kormányozni és istápolni, ép azért mint méltó és igazságos is, káptalanával egyetértőleg megengedi, hogy e föld minden jelenlegi jövedő lakójától maguk szedjék szabadon a papi tizedet, azon egy föntartással, hogy ha magyarok és székelyek is költöznenek azon területre, azok a püspöknek tartoznak tizedet fizetni. (Folyt. köv.)

Marienburg : Geográf. II. 348.

TÁRCZA.

Kalászat

a tudomány mezején.

Élesen gonyolá Diogenes a Megariaiak együgyűségét, kik gyermekeiket semmi művészetben nem oktatták, barmiakat pedig nagy szorgalommal gondozták. „Inkább akarnék — úgy mond — a Megariaiak juba, mint azoknak fia lenni.“

Demokritos kérdészetvén, hogy miben áll a valódi nemesség: „A barmoknál — úgy mond — a test nagysága és szép aránya, az embereknél pedig a nemes erkölcsökben.“

Chilon életszabálya így hangzék: „Ismerd meg tenmagadat.“

Pittacus pedig azt hangoztatja: „Ismerd meg az idő becsét“

Cleobous még sétája közben is egyre-másra mondogatja: „Minden cselekedetedben legyen mérték“.

Periander pedig így végzi be az életszabályt: „A gyakorlat legyőz minden akadályt“

Midőn egy hiu s külséjére sokat adó, de lelki életével mit sem gondoló egyén, ruhája szépségét és finomságát dicsekvés végett hánytorgatná Bias bölcselőnek: „Szűnj meg — monda a böles — dicsérni rubád finomságát, hisz előtted egy szennyes juh hordozta a hátán.“

Aristippus kérdészetvén: mivel mulnak felül a bölesek más embereket: „Azzal, úgy mond, hogy ha semmi törvényt nem is volna, ők még is úgy élnének, mintha a világ kezdetétől fogva spartai törvények között éltek volna.“

„Valamint a gyermekek irigykednek a szinpadon aranyos ruhában játszó gyermekekre, épen úgy az esztelenek a gazdagokra“ — úgy mond Plutarch.

Solon — a híres törvényhozó azt akarja, hogy a köztársaságban olyanok legyenek az emberek, hogy senkitől esküt ne kelljen kérni. Hol késsel ob köztársaság az éji homályban?

„Az Aethiopok igazság és velők született természetnél fogva, bizva mindenki ártatlanságába, házaikra ajtót nem csinálnak, úgy mond egy régi böles. No, a hirhető 19-ik században a humanismus és a felvilágosodottság dicsőített korszakában próbálná meg ezt valaki. Hová jutottunk!

Kóródy Endre,
ny. ig. tanár.

IRODALOM.

— Olcsó könyvtár a kath. családok részére.

„Családi Kör“ czim alatt füzetes vállalat indult meg Szatmáron, Bodnár Gáspár áldozár tanár szerkesztése alatt. Célja: az olvasni szerető magyar családok számára, elbeszélések alakjában, gyönyörködtető és tanulságos darabokat nyújtani, melyeket nyugodtan lehessen adni a keresztény család minden tagjának kezébe. Egy évben legalább 12 füzet jele-

nik meg, minden 32 lapos füzet önálló, ára 10 kr. Tizenkét füzetre egy forinttal lehet előfizetni. Tömeges megrendelők kerestetnek és rendkívüli kedvezményben részesülnek. Kath. egyeteknek kiváló figyelmébe ajánljuk. A megjelent első füzetet mutatványul megküldi szerző vagy kiadó (Reizer János könyvkereskedése) Szatmáron.

Előfizetési felhívás

ily című munkára:

ERDÉLYI KATHOLIKUS HITSZÓNOK.

V. kötet:

Konferenciák, Ünnepi és Alkalmi Szentbeszéd

Forster Jánostól.

Tartalmaz mintegy 30 konferenciát az apostoli hitvallásról, azonkívül a bűnbánat szentségéről és a négy utolsó dolgról. A konferenciákon kívül vannak benne ünnepi beszédek az év minden ünnepére és alkalmi beszédek a leggyakrabban előforduló alkalmakra és templomi búcsukra. E 30—32 nyomtatott ivre, legjobb minőségű papírra szép ciceró betűkkel nyomtatott mű ára bérmentes küldéssel 3 frt. (Sacerdotibus erga sacra, unum per 35—40 xr computando).

Tekintettel arra, hogy a konferenciák mai nap fölöttébb szükségesek, ez a mű nemcsak házagóptól, hanem mivel az egyes konferenciák mint önálló beszédek a soron kívül is mindig használhatók a tárgyalás hitbéli tannak megfelelő ünnepen, vagy alkalomkor, ez a körülmény nagyban emeli a mű gyakorlati használhatóságát. Súlyt fektettem arra is, hogy a tárgyalás menete könnyebb legyen s úgy emlész, mint az előadásra alkalmas.

Mihelyt annyi előfizető jelentkezik, hogy a kiadás biztosítva lesz, sajtó alá kerül s az egyházmegyei hatóság jóváhagyásával a legrovidebb idő alatt az előfizetők kezébe jut.

Előfizetések levelező lapon alólírothoz intézendők.

Gyulafehérvár (vár), 1895. február 2-án.

Forster János,
püspöki ceremoniarus.

— **Megjelent**, és a püspöki Lyceum nyomdájában kapható: *Az Erdélyi Egyházmegye képe*, a XIV. század kezdetén; írta Beke Antal kanonok. Nagy nyolczadrét, 288 lap. Nyomatott Esztergomban 1894. Ára öt korona. Megrendelhető a lyceumi nyomdában.

— **Megjelent** és beküldetett a „*Legszentebb Rózsafüzér Királynéja*“ cz. képes havi folyóirat 2. száma. Szerkeszti és kiadja Kindler Imre sz. Dom. r. atya Szombathelyen. Ára egész évre 1 frt (2 kor.) 10 pld. egyszerre, egy címre rendelve és előre fizetve 8 frt, 50 péld. 36 frt. Változatos tartalma a következő: A század végén (Vers Kincs J) 2. Mária ünnep februárban. (Dr. T.) 3 Az ima az üdvösség nagy eszköze. (Sz. Alfonz.) 4. A legszebb imádság. (M.) 5. Lelki sz. gyakorlatok a Rózsafüzér titkairól alkamazva. 6. Sz. Domakos (Vers.) 7. A megelevenedő szobor hiteles leírása. 8. Közlemények b. Alán atya irataiból. 9. Társulári értesítés. 10. Rieci sz. Katalin 11. Engeszteljük meg Jézust az imáandó oltárszentségben. (Cordula Peregrina.) 12. Lelki kincstár.

13. Hírek az országból. 14. Vegyesek. 15. Szerkesztői üzenetek. 16. Imaszándékok.

— **Előfizetési felhívás** „Katholikus Egyházi Zene-közlöny“ II. évfolyamára. Az első évfolyam megindításakor kibocsátott programjához híven, az egyházi zene összes ágaira kiterjedő e havi folyóirat el fog követni mindent és a rendelkezésére álló összes eszközökkel oda fog hatni, hogy a zene egyházi ének és zene terén hazánkban létező visszási állapotokon alaposan segítve legyen.

Hogy e célzattal mielőbb és bizton elérhessük, szak és iránycikkiken kívül az első évben megkezdett felette hasznos, sőt szükséges állandó rovatokat, mint például: „Az egyház nyelve“, „Ismeretek tára“ stb., valamint az összes szertartásokra kiterjedő mellékleteket folytatni fogjuk.

Tájékozásul azoknak, a kik a Katholikus Egyházi Zene-közlényt még nem ismerik, felsoroljuk annak I. évfolyamához csatolt rendes mellékleteit, u. m. a gyertyaszentelési, a hamvazószerdai, a virágvasárnap, a nagypénteki és nagyszombati szertartások rendező, egy rendkívüli mellékletét magyar egyházi énekekkel.

E házagot pótló, Magyarországon egyedül való és az az egyház szolgálatában álló papok, zenészek, énekesek, kántorok és e pályákra készülőkre nézve nélkülözhetetlen szakközlöny előfizetési árát oly csekélyre szabtuk, hogy az mindenkire nézve könnyen megszerezhető legyen. A katolikus Egyházi Zene-közlöny előfizetési ára egy évre 3 korona 20 fillér (1 frt 60 kr.), félévre 1 korona 60 fillér (80 kr.). Az előfizetési pénzek a Pesti könyvnyomda részvénytársaság hangjegymetszőosztályába (Budapest, V., Hold utca 7) küldendők. Az I. évfolyam a fenti árért (1 frt 60 kr.) kiadói hivatalunkban (V., váci körút 56.) megrendelhető.

A ft. áldozó papok mindkét évfolyamot öt öt sacram elvégzése fejében is megrendelhetik. Katholikus Egyház Zene-közlöny szerkesztője Budapest, V., Lipót-tér 9.

— **A szerkesztésem alatt megindult Iskola** című kath. neveléstani folyóiratnak, továbbá a Családi Kör című kath. szellemű olvasókönyvtár, füzetes vállalatnak első száma megjelent. Jötevőim által azon helyzetbe jutottam, hogy az Iskola cz. folyóirat évi 12 számát erga 6 sacra, a Családi Kör évi 12 számát erga 3 sacra adhatom. B o d n á r G á s p á r, szerkesztő.

— **Az „Oktató Népkönyvtár“** 4-ik füzeté megjelent. A jelen füzet a „Jó Isten Képes könyvét“ és egy egyháztörténelmi mellékletet, — egy negyed iven Naptárt és hasznos tudnivalókat hoz. A tartalmas folyóirat előfizetési díja egy évre 40 iv (megjelenik havonként) 2 frt. 50 kr. v. 10 sacr. Egyesületeknek 1 frt. 60. Kapható: „Oktató Népkönyvtár“ szerkesztőségében. Pozsouv, ferencziek.

Napi események köréből

— **Szenttörténet a népiskolában.** A német pædagogiai közvéleményben napról-napra terjed az a meggyőződés, hogy a népiskolában háttérbe kell szorítani az ótestamentomot s a vallásra szánt időnek körülbelül $\frac{3}{4}$ -ed részét az új-testamentom ismertetésére kell fordítani.

— **A kir. tanfelügyelők iskolalátogatása** ellen országszerte sok volt a panasz. Voltak iskolák, a melyek évekig nem láttak tanfelügyelőt. Pedig hát a tanfelügyelőktől senki sem kívánhatja, hogy a saját fizetésüket költsék el iskolalátogatásokra. Eddig ugyanis az utazás költségeit évi általánosan kapták, de ez olyan összeg volt, hogy 40—50 napi utnál többre nem telt belőle. Eötvös Lőránd minisztersége végső napjaiban ezen a bajon segíteni akart. Meghagyta, hogy számítsák ki, mennyibe kerülne, ha a tanfelügyelők nem évi általánosan kapnák utazási költségeiket, hanem a minden egyes utazás után betérjesztett uti számla alapján, a mint az más utazó tisztviselőknél régóta szokásban van. Azt bizszuk, hogy az változtatás nagy javára válhék a felügyeletnek.

— **S31 tanító hiányzik.** Így mondja maga a közoktatási miniszter, jelentésének 88 ik lapján. Számításának alapja az, hogy az 1890 iki népszámlálás adatai szerint a mindennapi iskolázásra köteles gyermekek száma 2.030,003 (1892-ben 2.000,435-öt irtak össze) s ha egy-egy tanítóra átlag 60 tanulót számítunk, legalább 33,883 tanítóra volna szükségünk. Van pedig 25,752. Ha talán akkor még nem tudták, hogy néhol egy-egy tanítónak 250 gyermeket kellett volna tanítania, ha győzte volna, azt mindenestre tudni kellett, hogy 1892/93. folyamán 134 iskola szünetelt azért, mert nem lehetett tanítót kapni, hogy a működött tanítóknak is több mint nyolczadrésze „törvényes oktatási jogosultság nélkül” volt és hogy azonkívül is sok tanítót kellett volna elbocsátani azért, mert 2472 iskolában vagy egy általában nem vagy siker nélkül tanították a magyar nyelvet. Ha pedig valaki talán azt remélné, hogy a tanítóhiány bajain a közel jövő segíteni fog, annak figyelmébe ajánljuk, hogy 1893-ban mindössze 1100 tanítói oklevelet adtak ki, a mi éppen a természetes apadás pótlására elég.

— **Protestáns üdvözet a néppárthoz.** — A néppárt programja tudvaleg a keresztény felebaráti szeretet igaz érzelmével és lelkes szavával hív fel minden keresztény embert Magyarország keresztény vallásos társadalmi és állami életének megvédelmezésére és fenntartására. Most lássuk, hogy értik fel észszel és szívvvel a budapesti protestáns „Sion”-ban (Prot. egyh. és isk. Lap-ban) a keresztény vallás alapjain való nemzeti és állami állhatatos kitartás felhívó szövegét. Halljuk! „Néppárt cim alatt, így ír a nevezett lap 5. sz., január 28 án a klerikális párt megalakult a székes fővárosban. Grófok, bárók, kanonokok, püspöki jószágkormányzók és jogtanácsosok alakították gróf Esterházy Miklós és gróf Zichy Nándor vezetése alatt. Csudálatos zűrzavara a fogalmaknak és különös fordulása az időknek, hogy a feodális-kerikális arisztokraták most egyszerre demokratáknak csapnak föl. Programjukat így lehetne röviden jellemezni: klerikális kenettel bemázolt közjogi reakció. A jámbor népet eplomi zászlók alatt és szent szolozsmák éneklésével egy csatasorba állítani azzal a hazafiatal arisztokráciával, mely negyedfélszáz esztendő óta Bécsből kapja a kommandót. — Vigyázzanak a nép pásztorai e báránybőrbe öltözött farkasokra, kiknek ágensei nemsokára mindenfelé megjelennek az országban!” Eddig a durva prof. visszautasítás. Még meg sem indult jóformán a pártalakító mozgalom,

s máris ennyi félreértés, ennyi elfogultság s ily engesztelhetetlen gyűlölet támad ki ellene! Mi lesz majd a csaták hevében?! Még egyszer ajánljuk, könyörögve ajánljuk a katolikus és a protestáns politikai tábor vezéreinek figyelmébe az Isten kegyelmét és az imát, a mely nélkül, ime, még a szeretet őszinteségére nézve sem képes a két tábor egyetértésre és kölcsönös becsülésre eljutni. A „Religio-Vallás” jelszava tehát nemesak marad a régi, de egyre hangosabban fog szólni jobbra-balra hirdetve, hogy — a hol az emberi okosság és erőködés kénytelen megállni, ott az imát vegyük elő! (Religio.)

— **Az alsófehérmegyei tört., régész. és természettudományi egyeslet** által az ezredéves országos kiállításra küldendő tárgyak, különösen az apulumi ásátási terület gipszmodellének előállítás költségeihez újabb hozzájárulni szivesek voltak: dr. Reiner Zsigmond (Budapest) 20 frt. dr. Tódor József 5 frt. Avéd Jákó 2 frt. Straubert Ödön 2 frt. Fogadják az egyeslet köszönetét.

Hivatalos rész.

— **Az erd. róm. kath. irodalmi társulat pénztárába fizettek:** (Folytatása a 4. számnak) Dr. Barts Ferencz ptg. 1895 re 6 frt. Bálinth Endre ptg. 1894 re 5 frt. Kolombán Agoston rtg. 1894-re 2 frt. Péter József ptg. 1895 re 5 frt. Balázs Antal rtg. 1895 re 2 frt. Müller János rtg. 1895 re 2 frt. Oláh Antal ptg. 1893 ra 5 frt. P. Szeles Anaklét elf. 1894 re 2 frt. Rácz István elf. 1895-re 1 frt. A terézvárosi tanítótestület rtg. 1895-re 2 frt. Pál István rtg. 1895 re 2 frt. Simon Sándor rtg. 1896-ra 2 frt. László Dávid rtg. 1893-ra 2 frt. Jancsó Ernő rtg. 1895-re 2 frt. Betegh Imre ptg. 1892 re 5 frt. Seethal Ferencz ptg. 1895-re 5 frt. László József ptg. 1894-re 5 frt. Kalapács Imre ptg. 1894-re 5 frt. Hosszu Ferencz elf. 1894-re 4 frt. Csiky Tamás rtg. 1894-re 2 frt. 1895-re 2 frt. Texe János elf. 1894-re 4 frt. Balogh Ferencz elf. 1894-re 1 frt. 1895-re 1 frt. Buslig József elf. 1895-re 2 frt. Loyczel Ferencz elf. 1894-re 2 frt. Id. Szekeres János rtg. 1895-re 2 frt. Borszéki szt. Fer. zárda elf. 1895-re 2 frt. Zonda Vincez elf. 1895-re 2 frt. Erődy Dávid rtg. 1895-re 2 frt. Gyárfás Tihamer dr. rtg. 1895-re 2 frt. (Folyt. köv.)

— **Pályázat.** A megüresedett tövisi róm. kath. kántortanító állomásra pályázat nyitattik. Javadalmazás: 400 frt kész pénz; 3 hold 1200□öl első minőségű és minden évben használható szántó, melynek évi tiszta jövedelme 60—100 frt; 50—15 liter bor; stóla jövedelme: 10—20 frt. Tiszteséges lakás pincze és más szükséges mellékbeliségekkel, veteményes és gyümölcsös kerttel. Pályázati határidő f. évi márczius hó 10-ike. Netaláni személyes jelentkezés előnyt nyújt. Tövis, 1895 február hó 15-én. Csató Ferencz, isk. széki elnök.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: **Forster János.**
Szerkesztőtársak: **Bálinth György, Dr. Cserni Béla, Fejér Gerő, Vass Albert.**

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc könyvnyomdában Gyulafehérvárról.